

ЯЦЮК Т. С.,

orcid.org/0009-0001-7773-6492

аспірант кафедри права та публічного управління

(Заклад вищої освіти «Університет

Короля Данила»)

УДК 340.1**DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.9>****ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВОЛОНТЕРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Стаття присвячена комплексному аналізу гарантій соціального захисту волонтерів в Україні в умовах повномасштабної війни. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією волонтерської діяльності на ключовий елемент національного опору та скороченням частки волонтерів з 37% у 2023 році до 27% у 2024 році, що свідчить про виснаження ресурсів та необхідність посилення правових гарантій. Метою статті є виявлення колізій у законодавстві про соціальний захист волонтерів, аналіз судової практики та формулювання пропозицій щодо вдосконалення нормативної бази. Дослідження базується на формально-юридичному, порівняльному та системному методах.

У роботі розкрито правову природу соціального захисту волонтерів як системи правових, організаційних та фінансових заходів, спрямованих на компенсацію ризиків добровільної неприбуткової діяльності. Проаналізовано багатопланову модель підтримки, що включає одноразові грошові допомоги (150–750 прожиткових мінімумів залежно від групи інвалідності), пільги на транспорт, медичне обслуговування та податкові преференції. Досліджено новачки 2025 року, зокрема Постанову КМУ № 260, яка запровадила електронний кабінет Мінветеранів та скоротила терміни розгляду заяв з 30 до 15 днів.

Детально проаналізовано постанову Верховного Суду від 21 березня 2024 року у справі № 320/5955/20, яка виявила критичну колізію: принцип одноразовості виплати унеможливує перегляд розміру допомоги при зміні групи інвалідності, що суперечить принципу пропорційності компенсації. Встановлено фрагментарність нормативної бази через відсутність єдиного закону про соціальний захист волонтерів, що призводить до дублювання норм між Законом «Про волонтерську діяльність» та Законом «Про статус ветеранів війни».

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, соціальний захист, громадянське суспільство, правова політика, правова культура, норма права, заохочувальна норма права, правосвідомість, цінність/цінності права.

Yatsiuk T. S. Guarantees of social protection for volunteers in wartime

The article is devoted to a comprehensive analysis of social protection guarantees for volunteers in Ukraine under full-scale war conditions. The relevance of the study is determined by the transformation of volunteer activity into a key element of national resistance and the decrease in the share of volunteers from 37% in 2023 to 27% in 2024, indicating resource depletion and the need to strengthen legal guarantees. The article aims to identify conflicts in legislation on social protection of volunteers, analyze judicial practice, and formulate proposals for improving the regulatory framework. The research is based on formal-legal, comparative, and systemic methods.

The paper reveals the legal nature of social protection of volunteers as a system of legal, organizational, and financial measures aimed at compensating risks

of voluntary non-profit activities. A multi-layered support model is analyzed, including one-time monetary assistance (150–750 subsistence minimums depending on disability group), transport benefits, medical services, and tax preferences. The innovations of 2025 are examined, particularly Resolution of the Cabinet of Ministers № 260, which introduced the electronic cabinet of the Ministry of Veterans Affairs and reduced application processing time from 30 to 15 days.

A detailed analysis of the Supreme Court ruling of March 21, 2024, in case № 320/5955/20 revealed a critical conflict: the principle of one-time payment makes it impossible to review the assistance amount when the disability group changes, contradicting the principle of proportionality of compensation. The fragmentation of the regulatory framework was established due to the absence of a unified law on social protection of volunteers, leading to duplication of norms between the Law «On Volunteer Activities» and the Law «On the Status of War Veterans».

Key words: *volunteering, volunteer activity, civil society, social protection, legal policy, legal culture, legal norm, incentive legal norm, legal consciousness, value/values of law.*

Постановка проблеми. В умовах дії правового режиму – воєнного стану в Україні, волонтерська діяльність набуває стратегічного значення для забезпечення функціонування тилу, підтримки Збройних Сил України та захисту цивільного населення. Проте на тлі високої соціальної цінності цієї діяльності, постає гостра проблема недостатньої нормативної визначеності та реалізації гарантій соціального захисту волонтерів. Наразі законодавство України не охоплює повною мірою всі ситуації, в яких волонтери зазнають шкоди під час виконання своїх обов’язків, зокрема поранень, травм, інвалідності або загибелі, що напряму пов’язано з воєнними діями.

Брак чітких юридичних механізмів компенсації шкоди, відсутність єдиної процедури реєстрації та обліку волонтерської діяльності, а також нерівномірне застосування норм судовими органами створюють правову невизначеність. Крім того, зменшення частки громадян, залучених до волонтерства, сигналізує про потребу не лише у вдячності та моральній підтримці, а й у системному, правовому забезпеченні соціальних гарантій для цих осіб. Це зумовлює необхідність критичного переосмислення наявної правової бази та адаптації її до умов воєнного стану.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми, свідчить про те, що науково-теоретичній розробці її окремих аспектів присвятили свої праці такі вчені, як Л. М. Івашова, Я. Ф. Жовнірчик, Р. О. Кудряшов, Є. В. Кузьмічова-Кисленко, В. О. Костенко, Ю. М. Горбаченко та ін.

Аналіз наявних наукових джерел дає підстави стверджувати, що на сьогодні відсутні праці, у яких здійснено всебічне узагальнення та систематизацію наукових підходів, концепцій і поглядів учених щодо вказаної проблеми. Така наукова прогалина підкреслює як необхідність, так і своєчасність проведення комплексного, теоретико-прикладного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз гарантій соціального захисту волонтерів з урахуванням воєнних реалій, судової практики та законодавчих новацій. Дослідження базується на формально-юридичному, порівняльному та системному методах. Обсяг відповідає стандартам наукової публікації.

Результати дослідження. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну з 24 лютого 2022 року перетворило волонтерську діяльність на ключовий елемент національного опору. Волонтери, надаючи гуманітарну, медичну та логістичну допомогу в зонах бойових дій, часто стикаються з ризиками для здоров’я та життя, що призводить до встановлення інвалідності. За даними Концепції Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності на період до 2030 року (Розпорядження КМУ від 15 липня 2025 року № 715-р), частка українців, залучених до волонтерства, зменшилася

з 37% у 2023 році до 27% у 2024 році, що свідчить про виснаження ресурсів та потребу в посиленні гарантій соціального захисту [1].

Правовий статус волонтерів регулюється Законом України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI (далі – Закон № 3236-VI) [2] та периферійно іншими нормативно-правовими актами, зокрема Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-XII (далі – Закон № 3551-XII) [3].

1. Правова природа соціального захисту волонтерів в умовах війни

Система соціального захисту в Україні, відповідно до ст. 46 Конституції України [4] та Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105-XIV [5], формує інтегровану систему гарантій для громадян у випадках втрати працездатності, безробіття чи інших обставин. Вона охоплює пенсійне, медичне страхування, від нещасних випадків на виробництві, безробіття та інші види, фінансуючись за рахунок внесків, бюджету та донорів. У воєнних умовах ця модель сприяє стабільності, але потребує цифровізації та європейської інтеграції для ефективності виплат, реалізуючи принципи солідарності та справедливості. Дана система фінансується за рахунок страхових внесків, бюджетних асигнувань та інших джерел, не лише забезпечує матеріальну підтримку вразливим групам населення, але й сприяє соціальній стабільності в умовах воєнних викликів та економічної трансформації, підкреслюючи необхідність подальшої цифровізації та інтеграції з європейськими стандартами для підвищення ефективності та доступності виплат, тим самим реалізуючи конституційний принцип солідарності та справедливості в соціальній політиці [6, с. 298].

Соціальний захист волонтерів – це система правових, організаційних та фінансових заходів, спрямованих на компенсацію ризиків, пов'язаних з добровільною неприбутковою діяльністю в інтересах суспільства. У воєнний час волонтерство набуває оборонного характеру, включаючи забезпечення Збройних Сил України [2]. Як окрема складова правової політики, воно інтегрується з загальною системою захисту, формуючи синергію конституційних гарантій та викликів агресії.

Громадянське суспільство відіграє рушійну роль у соціальному захисті волонтерів як інтеграційний механізм, що доповнює державну систему гарантій. Через тісну співпрацю громадянського суспільства з органами влади, самоорганізацію на локальному рівні та верифікацію волонтерського досвіду на інформаційно-аналітичних платформах, воно не лише компенсує ризики здоров'я, але й забезпечує баланс між конституційними зобов'язаннями держави та громадською ініціативою.

Окрім того, правова культура громадянського суспільства, яка власне обумовлює волонтерську діяльність перебуває у невід'ємному зв'язку з подальшим правовим статусом волонтера та захистом прав та свобод у суспільстві на державному рівні через правову політику. Розвиток правової культури, вказує та поширює соціальну активну правомірну поведінку громадян. Правова культура, як інтегральна характеристика суспільства, що охоплює сукупність правових знань, цінностей, переконань та практик поведінки, тісно пов'язана з нормою права – фундаментальним елементом правової системи, який встановлює загальнообов'язкові правила регулювання суспільних відносин, формуючи основу для правосвідомості, тобто системи правових поглядів, почуттів і настроїв суб'єктів права, що визначає їхнє ставлення до норм і готовність до їх дотримання чи трансформації. У цьому контексті заохочувальна норма права, як спеціальний вид норми, що стимулює бажану поведінку не через примус, а через позитивні мотиви (наприклад, пільги, винагороди чи визнання за волонтерську діяльність), відіграє ключову роль у вдосконаленні правосвідомості, перетворюючи пасивне сприйняття норм на активну участь, тим самим збагачуючи правову культуру елементами солідарності та етичної відповідальності. Держава, у свою чергу на нормативному рівні закріплює ті стандарти, які необхідні для розвитку та заохочування волонтерської діяльності. Власне у цьому полягає і цінність права, яке закріплює реальні можливості, права, свободи та гарантії у громадянському суспільстві, що у свою чергу тільки посилює громадянське

суспільство та стає поштовхом поширення правої культури волонтерської діяльності. Правова політика соціального захисту волонтерів орієнтована на європейські стандарти, зокрема, на Європейську хартію прав та обов'язків волонтерів [7]. Вона передбачає страхування здоров'я, компенсацію витрат, підтримку постраждалих і сімей загиблих. Фінансування здійснюється з державного бюджету, донорських коштів та спеціальних фондів.

Науковці, як Л. М. Івашова, Я. Ф. Жовнірчик, Р. О. Кудряшов у наукових дослідженнях приходять до висновку, що волонтерство як «м'яка сила» суспільства вимагає інтеграції в державну соціальну політику для стійкості [8, с. 123]. Участь громадянського суспільства тут є ключовою, адже через співпрацю з органами влади, самоорганізацію на локальному рівні та верифікації досвіду на інформаційно-аналітичній платформі волонтерство перетворюється на інструмент не лише індивідуальної солідарності, але й системного розвитку демократії, забезпечуючи баланс між державними зобов'язаннями та громадською ініціативою в умовах агресії, тим самим реалізуючи принцип соціальної справедливості як основи стійкого суспільства.

Україна забезпечує компенсаційний захист, але бракує превентивних механізмів, як-от обов'язкове страхування. У 2025 році проєкт Закону № 13515 від 21 липня 2025 року [9] пропонує внести зміни до Закону № 3236-VI щодо обов'язкового державного страхування життя, здоров'я та працездатності волонтерів у районах бойових дій. Це могло б стати проливом, але станом на жовтень 2025 року проєкт не прийнято. Теоретично, соціальний захист волонтерів базується на принципі солідарності, але практика показує певну рамокність через обмежений бюджет та бюрократію.

2. Законодавче регулювання гарантій соціального захисту волонтерів

Аналізуючи систему соціального захисту волонтерів в Україні, варто наголосити, що ключові гарантії, закріплені в чинному законодавстві, формують багатопланову модель підтримки, яка поєднує одноразові грошові допомоги (ОГД), пільги на транспорт, медичне обслуговування та податкові преференції, спрямовані на компенсацію ризиків, пов'язаних з волонтерською діяльністю в умовах воєнного стану. Ці гарантії ґрунтуються на конституційному принципі соціальної справедливості (ст. 46 Конституції України) [4] та принципах солідарності, викладених у Законі України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI від 19.04.2011, де волонтерство визначається як безоплатна громадська ініціатива, що вимагає адекватного державного захисту [2]. Зокрема, ОГД слугує первинним інструментом матеріальної компенсації за втрату здоров'я чи життя, тоді як пільги на транспорт (безплатний проїзд у міському транспорті) та медичне обслуговування (пріоритетне лікування) забезпечують поточну соціальну інтеграцію, а податкові преференції (звільнення від ПДФО) стимулюють фінансову стійкість волонтерських організацій. Така структура не лише реалізує міжнародні стандарти, але й адаптується до воєнних реалій, де волонтери часто виконують функції, близькі до державних служб.

Деталізуючи механізм ОГД за Законом про волонтерську діяльність, ч. 3 ст. 6 передбачає диференційовані виплати залежно від ступеня втрати працездатності: для волонтерів з інвалідністю I групи – 250 прожиткових мінімумів (ПМ) для працездатних осіб, для II групи – 200 ПМ, для III групи – 150 ПМ, що розраховується на дату встановлення інвалідності та виплачується з державного бюджету через Пенсійний фонд України [2]. Цей підхід є обґрунтованим з точки зору пропорційності компенсації, оскільки відображає ступінь соціальної вразливості, але обмежується випадками поранень, контузій чи травм, отриманих під час надання допомоги в зоні АТО/ООС чи воєнного стану. Порядок виплати, затверджений Постановою КМУ № 604 від 19.08.2015 (далі – Порядок № 604), деталізує процедуру: подання заяви з медичними документами до Мінветеранів, з термінами розгляду до 30 днів, що забезпечує оперативність [10]. Однак абз. 6 п. 5 Порядку № 604 фіксує принцип «одноразовості» виплати, виключаючи перегляд розміру при зміні групи інвалідності, що створює потенційну колізію з принципом справедливості, оскільки не враховує прогресування стану здоров'я в динамічних умовах війни.

Для волонтерів, які набувають статусу ветеранів війни, застосовуються розширені гарантії за Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-ХІІ від 22.10.1993, де ч. 7 ст. 13 гарантує ОГД відповідно до ст. 16-2 Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», з розмірами для II групи інвалідності – 400 ПМ, що перевищує стандартні виплати для цивільних волонтерів і відображає визнання їхнього внеску як еквівалентного військовому [3, 11]. Порядок № 336 від 29.04.2016 (далі – Порядок № 336) вводить альтернативний механізм: п. 4 дозволяє вибір однієї підстави для виплати (або як волонтер, або як ветеран), уникаючи дублювання, але вимагає документального підтвердження статусу через МСЕК та Мінветеранів [12]. Така диференціація є юридично виправданою, оскільки інтегрує волонтерів у ветеранську систему, забезпечуючи доступ до ширшого спектру пільг (наприклад, безплатне протезування), проте створює ризик адміністративних бар'єрів для тих, хто не має подвійного статусу, підкреслюючи фрагментарність нормативної бази.

У 2025 році ключові новації, започатковані Постановою КМУ № 260 від 07.03.2025, суттєво спростили процедуру виплати ОГД для волонтерів у воєнний час, зокрема шляхом інтеграції електронного кабінету Мінветеранів для подання документів онлайн, що скоротило терміни з 30 до 15 днів і зменшило бюрократичне навантаження, особливо для тих, хто перебуває в прифронтових зонах [13]. Ця постанова внесла зміни до Порядку № 604, уточнивши критерії визнання поранення «волонтерським» (включаючи непрямі травми від обстрілів під час допомоги), та підвищила розміри виплат для загиблих до 750 ПМ, що узгоджується з аналогічними нормами для військових і посилює мотивацію волонтерства як форми громадянської участі [10]. Такі реформи є кроком до цифровізації соціального захисту, реалізуючи принципи Закону «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» № 2155-VIII, але вимагають подальшого моніторингу ефективності через відсутність статистики виплат за перше півріччя 2025 року [14].

Розширення пільг у 2025 році охоплює молодь та оподаткування: Закон України від 08.01.2025 № 4186-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності серед здобувачів освіти» дозволив залучати студентів без вікових обмежень, зарахувавши волонтерство як практику для кредитів ECTS [15]. Водночас Закон № 4254-IX від 25.02.2025 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану» звільнив волонтерські внески неприбутковим організаціям від ПДФО, розширивши пільгу на натуральну допомогу (товари, послуги), що стимулює потік ресурсів у сектор [16]. Спрощення звітності (щорічна замість щоквартальної подача форм до ДПС) зменшило адміністративні витрати, узгоджуючись з Концепцією розвитку волонтерства до 2030 року, і сприяє інтеграції з ЄС-стандартами (Європейська хартія волонтерів 2011).

Незважаючи на прогрес, системна колізія в законодавстві про соціальний захист волонтерів полягає в абз. 6 п. 5 Порядку № 604, який унеможливує доплату при зміні групи інвалідності (наприклад, з III на II) за тією ж підставою, обмежуючи гнучкість і порушуючи принцип пропорційності компенсації, передбачений ст. 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» [10, 2]. Ця проблема посилюється фрагментацією норм між Законом про волонтерську діяльність, Законом № 3551-ХІІ та Порядком № 336, де відсутність єдиного закону про захист волонтерів призводить до дублювання чи прогалин у пільгах, як зазначається в аналізах Мінветеранів за 2025 рік. Рекомендаціями є ухвалення комплексного Закону «Про соціальний захист волонтерів», що інтегрує всі гарантії, запровадить механізм перегляду ОГД при зміні стану здоров'я та посилить судовий захист прав, тим самим забезпечуючи стійкість волонтерського сектору як основи громадянського суспільства в умовах гібридної агресії.

3. Судова практика соціального захисту волонтерів

Аналізуючи постанову Верховного Суду від 21 березня 2024 року у справі № 320/5955/20 (адміністративне провадження № К/9901/29866/21), варто спочатку окреслити сутність спору, що стосується соціального захисту волонтерів як ключового елемента

конституційного права на соціальне забезпечення (ст. 46 Конституції України) [17]. Позивач, ОСОБА_1, волонтер, який отримав інвалідність III групи внаслідок травм під час антитерористичної операції (АТО) у 2016 році, спочатку реалізував право на одноразову грошову допомогу (ОГД) за Законом України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI у розмірі, передбаченому Порядком № 604 від 19.08.2015 (150 прожиткових мінімумів для III групи). Після переоформлення на II групу інвалідності у 2017 році з визнанням статусу інваліда війни, позивач звернувся за доплатою ОГД за Законом «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-XII у більших розмірах (підп. «б» п. 1 ст. 16-2 Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» – 400 ПМ для II групи), посилаючись на Порядок № 336 від 29.04.2016. Міжвідомча комісія при Мінветеранів відмовила, мотивуючи попередньою виплатою за іншим законом, що стало підставою для позову про визнання відмови протиправною та зобов'язання до виплати.

У мотивувальній частині постанови Верховний Суд ґрунтовно реконструює нормативну базу, виокремлюючи ключові норми, що регулюють ОГД для волонтерів як осіб з інвалідністю внаслідок війни (п. 14 ч. 2 ст. 7 Закону № 3551-XII, де волонтери включені до кола осіб, які добровільно забезпечували АТО/ООС). Суд посилається на ч. 7 ст. 13 Закону № 3551-XII, яка гарантує ОГД за рахунок бюджету з альтернативним вибором підстави виплати (якщо є права за кількома законами, виплата – за однією за вибором отримувача; п. 4 Порядку № 336), та на преамбулу Закону № 3551-XII, що підкреслює шанобливе ставлення до ветеранів. Водночас, аналізуючи Закон про волонтерську діяльність (ч. 3 ст. 6), суд наголошує на відсиланні до Порядку № 604, де абз. 6 п. 5 чітко фіксує принцип одноразовості: при зміні групи інвалідності розмір ОГД не переглядається, що обмежує гнучкість для волонтерів, на відміну від військовослужбовців. Цей елемент є критичним, оскільки ігнорує динаміку здоров'я в умовах війни, порушуючи принцип пропорційності компенсації (ст. 3 Закону про волонтерську діяльність) [17].

Позиція судів попередніх інстанцій розкриває колізію в тлумаченні: Київський окружний адміністративний суд (рішення від 25.02.2021) частково задовольнив позов, визнавши відмову протиправною та зобов'язавши Міжвідомчу комісію повторно розглянути заяву з урахуванням судової оцінки, аргументуючи зміною групи як підставою для доплати в межах строків законодавства, але без перевірки всіх умов (компетенція комісії). Натомість Шостий апеляційний адміністративний суд (постанова від 26.07.2021) скасував це, відмовивши повністю, мотивуючи принципом вибору підстави на етапі первинної виплати (п. 6 Порядку № 336 застосовний лише якщо ОГД спочатку за Законом № 3551-XII) та відсутністю норм у Законі про волонтерську діяльність і Порядку № 604 про перегляд при вищій групі. Ця позиція підкреслює фрагментарність: волонтери, обравши «волонтерську» основу, втрачають доступ до «ветеранської» в ширшому обсязі пільг (ст. 13 Закону № 3551-XII), що суперечить меті Закону № 3551-XII як інструменту життєзабезпечення.

Верховний Суд, керуючись ст. 341 КАС України (обмеження касації фактичними обставинами та доводам скарги), залишив апеляційну постанову без змін, підтвердивши правомірність відмови: позивач реалізував право за Законом про волонтерську діяльність при III групі, тож при II групі доплата можлива лише за тим самим актом (посилання на постанову ВС від 12.04.2023 у справі № 440/2563/22). Ключовий елемент – відсутність доказів звернення за доплатою в межах «волонтерської» підстави (заява від 28.12.2019 стосувалася лише Закону № 3551-XII), що робить вимогу необґрунтованою. Суд відхиляє процесуальні доводи (відсутність підписів – спростовано матеріалами), акцентуючи на конституційному обов'язку органів діяти в межах закону (ч. 2 ст. 19 Конституції). Цей висновок є прецедентним для практики: ОГД – не кумулятивна, а альтернативна/одноразова, з фіксацією підстави, що обмежує захист волонтерів порівняно з ветеранами [17].

Виокремлюючи важливі елементи для соціального захисту волонтерів, постанова підкреслює інтеграцію волонтерів до статусу «інвалідів війни» (п. 14 ч. 2 ст. 7 Закону № 3551-XII, абз. 5 п. 2 Порядку № 336), розширюючи доступ до пільг (транспорт, медобслуговування, протезування), але акцентує на бар'єрах: 1) принцип вибору підстави блокує

«перехід» до вищої компенсації; 2) заборона перегляду ОГД при зміні групи (абз. 6 п. 5 Порядку № 604) ігнорує медичну динаміку; 3) відсутність єдиного механізму верифікації волонтерства (довідки МСЕК, посвідчення) призводить до адміністративних відмов; 4) дія Порядку № 336 на випадки (абз. 11 п. 2) забезпечує захист, але не усуває фрагментацію норм. Ці елементи ілюструють прогалину: волонтерство як «добровільне забезпечення» (ст. 1 Закону про волонтерську діяльність) недооцінюється в компенсаціях, порушуючи солідарність (ст. 46 Конституції) та стандарти про волонтерство.

Рішення Верховного Суду від 21 березня 2024 року у справі № 320/5955/20 є доцільним з позиції забезпечення правової визначеності та стабільності соціального захисту, оскільки чітко інтерпретує принцип одноразовості одноразової грошової допомоги (ОГД) для волонтерів, закріплений у ч. 3 ст. 6 Закону «Про волонтерську діяльність» та абз. 6 п. 5 Порядку № 604, виключаючи перегляд розміру виплати при зміні групи інвалідності в межах обраної нормативної підстави, що запобігає дублюванню компенсацій, зловживанням системою та надмірним навантаженням бюджету в умовах воєнного стану. Водночас, посилаючись на альтернативний вибір підстави (п. 4 Порядку № 336 та ч. 7 ст. 13 Закону № 3551-ХІІ), суд уникає колізій між «волонтерським» і «ветеранським» режимами, підкреслюючи, що первинна реалізація права за одним законом блокує доступ до іншого, тим самим реалізуючи конституційний принцип пропорційності (ст. 46 Конституції) без кумулятивного навантаження на державу, хоча й акцентує на необхідності законодавчих реформ для гнучкішого захисту вразливих груп, як-от волонтерів, чие здоров'я може погіршуватися динамічно через участь у допомозі Збройним Силам України.

Висновки. Громадянське суспільство стає каталізатором для подолання бюрократичних бар'єрів та бюджетних обмежень, реалізуючи принцип соціальної справедливості як основу стійкого суспільства, де волонтерська діяльність набуває оборонного характеру та сприяє загальній стабільності. Соціальний захист волонтерів є складовою загальнодержавної системи соціального забезпечення, що базується на конституційному принципі солідарності (ст. 46 Конституції України). У воєнний час волонтерство набуває оборонного характеру, що вимагає підвищених гарантій захисту, аналогічних до тих, що надаються військовослужбовцям. Однак чинна модель залишається переважно компенсаційною, тоді як превентивні механізми (обов'язкове страхування) лише проєктуються. Система гарантій, закріплена в Законі України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI та Законі № 3551-ХІІ «Про статус ветеранів війни», формує багатопланову модель підтримки: одноразові грошові допомоги, пільги на транспорт і медобслуговування, податкові преференції. Новації 2025 року (Постанова КМУ № 260, Закон № 4186-IX) суттєво спростили процедуру виплат через цифровізацію та розширили пільги для молоді, що узгоджується з європейськими стандартами.

Аналіз постанови Верховного Суду від 21 березня 2024 року у справі № 320/5955/20 виявив критичну колізію: принцип одноразовості виплати ОГД (абз. 6 п. 5 Порядку № 604) унеможлиблює перегляд її розміру при зміні групи інвалідності, що суперечить принципу пропорційності компенсації. Суд підтвердив правомірність відмови у доплаті волонтеру, який обрав «волонтерську» підставу при III групі, а при II групі намагався реалізувати право за «ветеранською» підставою. Це створює нерівність порівняно з військовослужбовцями, для яких передбачено перегляд виплат.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності на період до 2030 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.07.2025 № 715-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/715-2025-p#Text> (дата звернення: 22.10.2025).
2. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI : станом на 1 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

3. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII : станом на 23 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

4. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV : станом на 8 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

6. Фінансове забезпечення соціальної допомоги (у схемах і таблицях): навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 336 с.

7. The European Charter of the Rights and Responsibilities of Volunteers. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf (дата звернення: 03.10.2025).

8. Івашова Л. М. Волонтерство як феномен розвитку громадської та народної дипломатії задля забезпечення національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 120–127.

9. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо обов'язкового державного страхування життя, здоров'я та працездатності волонтерів. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56841> (дата звернення: 03.10.2025).

10. Деякі питання виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях : Постанова Каб. Міністрів України від 19.08.2015 № 604 : станом на 13 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604-2015-п#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

11. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII : станом на 22 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

12. Деякі питання соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей : Постанова Каб. Міністрів України від 29.04.2016 № 336 : станом на 23 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-2016-п#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

13. Про внесення змін до Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації та/або іншої країни проти України, бойових дій та збройних конфліктів : Постанова Каб. Міністрів України від 07.03.2025 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/260-2025-п#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

14. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 03.11.2025).

15. Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності серед здобувачів освіти : Закон України від 08.01.2025 № 4186-IX : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4186-20#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану : Закон України від 25.02.2025 № 4254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4254-20#Text> (дата звернення: 03.10.2025).

17. Постанова Верховного Суду від 21 березня 2024 року у справі № 320/5955/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117858546> (дата звернення: 03.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

